

Στο θρηνικό νησί της Ρω

Με το καίμι του καπετάν-Γιώργη του Καραβέλα-τζη, από το Καστελόριζο ξεκινήσαμε το πρωί για τη Στρογγύλη, το νησάκι που αποτελεί το έσχατο κι απώτατο σημείο της νότιας και ανατολικής επικράτειας της νησιωτικής Ελλάδας. Σαν προσεγγίσαμε, φέραμε βόλτα το νησί, γιατί απόβαση δεν επιτρέπεται, καθώς είναι στρατιωτική απαγορευμένη περιοχή, παρά μόνο –στα κλεφτά– φωτογραφίσαμε τον παλιό φάρο που υπάρχει εκεί και φύγαμε για τις απρόσιτες και βραχωμένες ακτές του Καστελόριζου. Παραπλεύσαμε τις νότιες φοβερές ορθοπλαγιές που υψώνονται σαν κόκκινες χυτές λάμες στον ουρανό και στο τέλος φτάσαμε στο περίφημο γαλάζιο σπήλαιο, που όμως τίποτα δεν πρόδινε για κείνη την εκπληκτική σάλα που διαθέτει το εσωτερικό του. Τότε ο καπτα-Γιώργης κατέβασε από τον βουρύδο του καϊκιού μια μικρή βαρκούλα, μάζεψε μέσα τέσσερις νοματαίους, πήρε τα κουπιά, λαμνάρησε και πλησίασε ένα μικρό ανεπαίσθητο στόμιο στο χαμηλώμα του όρθιου βράχου. Ύστερα μάζεψε να ξαπλώσουμε στη βάρκα, ώστε το κεφάλι μας να βρούκεται κάτω από το ύψος της κουπα-

<<

...Τον είχα ψήσει
από προχτές,
να μας πετάξει
ως τη Ρω, να
προσκυνήσω το
κώμα της και να
σκύψω λιγάκι στη
μνήμη εκείνης
της πολύπαθης
γερόντισσας,
που το φύλαγε
με νύχια και με
δόντια, ως τ'
άγρια γεράματα,
μονάχη κι
απροστάτευτη,
δεκαετίες πολλές
ίσαμε το
θάνατό της.

>>

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ
ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

στής και βιαστικά κινήθηκε καταπάνω στο βράχο. Τόφερε από-δω, τόφερε από-κει, τα κατάφερε, με μικρές επιτήδειες μανούβρες και μάζεψε στον ωραιότερο σπηλαιώδη παραδείσο που ανταμώσαμε ποτέ...

Πρέπει αρχικά να πω ότι η είσοδος στο θαλασσινό ετούτο σπήλαιο γίνεται με μίαν ομοβροντία χρωματικής έκρηξης από το πιο ωραίο βαθύ γαλάζιο χρώμα που είδαν ποτέ τα μάτια μου. Το φανταζι γαλάζιο απλώθηκε με μια ουρανομήκη ριπή σε ολόκληρο το ψηλό στερέωμα του σπηλαίου και γέμισε τα μάτια μας από την πανδαισία του χυμένου φωτός. Άφαντοι κι εκστασιασμένοι ριπίζαμε το βλέμμα ολούθε, ώσπου συνήθισε στο πλούσιο και βαθύ χρώμα, που πλημμύριζε πια όλες τις κόγχες και τις ρηγματώσεις του σπηλαίου που τις διαβάθμιζε και τις κατάβαφε με πλήθος αποχρώσεις.

Η αποθέωση ολοκληρώθηκε με μια θαρραλέα και ριψοκίνδυνη βουτιά στο σκοτεινό μπλε της θαλασσινής κρούστας, κάτω από την οποία αποκαλύφθηκε ένας υπέροχος αποκρυσταλλωμένος βυθός, γεμάτος με διαμάντια και τοπάζια, βότσαλα ρωγμές και θαλάμια. Όμως ο καπτα-Γιώργης μάζεψε στα γρήγορα, φοβούμε-

νος μη μαγευτούμε από τα νάζια της Κίρκης του σπηλαίου και μιά επανέφερε στην τάξη και στο ηλιακό φως. Ύστερα εδέησε ν' αλλάξει ρότα βάζοντας πλώρη για τη Ρω.

Τον είχα ψήσει από προχτές, να μας πετάξει ως τη Ρω, να προσκυνήσω το χώμα της και να σκύψω λιγάκι στη μνήμη εκείνης της πολύπαθης γερόντισσας, που το φύλλαγε με νύχια και με δόντια, ως τ' άγρια γεράματα, μονάχι κι απροστάτευτη, δεκαετίες πολλές ίσαμε το θάνατό της.

Η μέρα ήταν ήσυχη, διάφανη και υγρή. Το καϊκάκι του κα-

<<

Αυτός ο ξερός,
ολοβράχινος
όγκος της Ρω,
δίχως μια στάλα
γης, με χώμα
μαλακό, μού
τυραννούσε τη
σκέψη, μια σκέψη
"πώς τάχα ν'
αντέξει άνθρωπος
εκεί;"

>>

πετάν-Γιώργη έπλεε ράθυμα στα μεσονέρια της Λυκίας, γλείφοντας σχεδόν τις τουρκικές ακτές. Είχα διπλώσει απάνω στο «μπαστούνι», σκυφτός και ονειροπαρμένος, με το μάτι κολλημένο στη βαθιά κοιλάδα του πελαγινού μπαξέ και το μυαλό προχωρημένο δυό μίλια πιο μπροστά. Ίσως δε μ' άφηνε να ησυχάσω κι εκείνος ο διάκοσμος του γαλάζιου σπηλαίου στο Καστελόριζο.

Αυτός ο ξερός, ολοβράχινος όγκος της Ρω, δίχως μια στάλα γης, με χώμα μαλακό, μού τυραννούσε τη σκέψη, μια σκέψη "πώς τάχα ν' αντέξει άνθρωπος εκεί;" ολοχρονίς, πώς να περάσει ο καιρός, τα λεπτά, οι ώρες, δίχως μια κουβέντα, δίχως μια τρυφερή ανταλλαγή βλεμάτων, δίχως μια ανθρώπινη σιαιά, παρά με τον αντίπαλο μονάχι, τον μαμπεύση το χρόνο, που καβατζάρει τους λεπτοδείχτες μονόπατα, αδίστακτα κι εχθρικά;

Πυρωμένος από τους στοχασμούς αυτούς, έχασα το κοβάλιτιο που ιριδίζε μπροστά από την πλώρη και ξαφνικά έγινε σμαραγδί, καθώς γείραμε στον κάβο κι

ανέμισαν οι νηρηίδες του βυθού
τα ρηγά τους πλουμίδα. Γιαλώ-
σαμε ανάρια...

Ο Αϊ-Γιώργης, αυλισμένος στο
λιμανάκι του νησιού – και καθό-
λου τροπαιούχος -, ήταν ο πρώ-
τος μικρός διάπτοντας αυτού του
γαλαξία, που μου τράβηξε το
βλέμμα. Ύστερα φάνηκαν τα
τρία επίλοιπα σπιτάκια, και κά-
μποσοι φαντάροι διασκορπισμέ-
νοι, ραχατεύοντας εδώ και κει.

Ρίξαμε άγκυρα στη μέση του
όριου και βγήκαμε με το βαρκά-
κι. Τα νερά ήταν ρηγά και δεν
έπιανε το καΐκι στον πρόχειρο
μόλο.

Έτρεξα αμέσως στον Αϊ-
Γιώργη. Δεν ξέρω γιατί. Άνοιξα
το πορτέλι και πήγα σ' αυτό το
ναϊδριό που λειτούργουσε χρο-
νια η ίδια γυναίκα, όχι καναζ-
παπάς, μα η κυρά-**Δέσποινα**, η
κυρά του νησιού. Ήταν στεγνό,
εξαύλωμένο και γυμνό. Δυο εικο-
νίτσες, ένα μανουάκι κι ένα φτω-
χικό ξυλότυπο για τέμπλο. Αφη-
σα ανοιχτό το πορτί, νάμπει το
φως, να βγει η μούχλα της αλυγι-
σιάς και στράφηκα στο μνημείο,
που έλαμπε αστραφτερό δίπλα
από το εξωκκλήσι. Μια θεόρα-
τη μαρμάρινη πλάκα, ένα εκζητη-
μένο μικρόστιχο στο μέτωπό της,
μια παλιά, αλλά ζωντανή φωτο-
γραφία της κυράς, - εντοιχισμένη
– και μια σημαία καινούργια, με-
ταξωτή, απάνω σε καμβά και πε-
ριελιγμένη σε ξύλο φρέσκο, βαμ-
μένο και γερό, κι όχι καλαμένιο,
όπως ήταν εκείνο που κρατούσε
στα ροζιασμένα χέρια της η κυρά-
Δέσποινα, η Αχλαδιώτη...

Πισωπάτησα. Οι τιμές που της
έλαχαν, είτε όταν ζούσε είτε τώ-
ρα-δά, δεν ήταν αυτές που άξιζε
η κυρά της Ρω. Σήμερα η μνήμη
της κείται σ' ένα μνημείο αβάστα-
χτα ογκώδες και οχληρό κι όχι σ'
ένα λιτό κι απέρητο ταφικό κονά-
κι. Ας είναι!

... Άφησα ανοιχτό
το πορτί, νάμπει
το φως, να
βγει η μούχλα
της αλυγισιάς
και στράφηκα
στο μνημείο,
που έλαμπε
αστραφτερό
δίπλα από το
εξωκκλήσι.
Μια θεόρατη
μαρμάρινη πλάκα,
ένα εκζητημένο
μικρόστιχο
στο μέτωπό
της, μια παλιά,
αλλά ζωντανή
φωτογραφία
της κυράς, -
εντοιχισμένη
– και μια σημαία
καινούργια,
μεταξωτή, απάνω
σε καμβά και
περιελιγμένη σε
ξύλο φρέσκο,
βαμμένο και
γερό, κι όχι
καλαμένιο, όπως
ήταν εκείνο
που κρατούσε
στα ροζιασμένα
χέρια της η κυρά-
Δέσποινα, η
Αχλαδιώτη...

Ρίχτηκα πίσω από τις φωνές
– δεκανέων και οπλιτών – για να
σπλίσω τα βήματα της κυράς. Να
ιδώ και να περπατήσω στο χώρο
της, τον κύκλιο χορό της να χορέψω,
απάνω στα βράχια και στις κοφτε-
ρές πέτρες, να συγχρονίσω τα δικά
μου βήματα, δώθε, κείθε, ολούθε...

Ανέβηκα στην κορφή «της»,
εκειδά που σκαρφάλωνε εκείνη,
με όλα τα χρόνια στον ώμο της,
για ν' αγναντέψει από ψηλά το
νησί και το πέλαγο, ως πέρα τις
«εχθρικές» ακτές. Ύστερα πλά-
γισα στην πίσω ακτή. Ένα κακο-
τράχαλο μονοπάτι που έφτανε ως
πίσω την αλίμενη θάλασσα, στα-
ματούσε άδοξα, κάπου στα βρά-
χια. Το μάτι μου περιοκόπησε τη
βράχινη περικοκλάδα. Σα να μού
φάνηκε πως, μέσα απ' την αντι-
λιά, υψώνονταν, εκεί κατά το βά-
θος του μεσημβρινού οριζοντα,
ένα κάστρο, μια ακρόπολη. Ήταν
κάστρο ή «έπαιζαν» τα μάτια μου,
μες από το ασημένιο δυνατό φως
του μεσημεριού; Εστίασα με το
φακό μου τη θολή κορυφή του νη-
σιού, κατά το βάθος τ' ουρανού.
Πράγματι καθάρησε μια ακρό-
πολη μοντή, με τεράστιους γρα-
νίτες, ολόστητη κι απόφια.

Πήρα την απόφαση ν' ανέβω.
Από πού όμως; Αναλόθηκα να
ψάχνω κάποιο πέρασμα, κάποιο
γιδουστράτι τέλος πάντων που να
μ' ευκολύνει στην ανάβαση. Επει-
δή πια ήμουνα σίγουρος για την
ακρόπολη που είχα δει, δεν μπο-
ρεί, θα υπήρχε κάποιο μονοπάτι,
που θα οδηγούσε εκεί-πάνω.

Ανοίγοντας περάσματα, ανάμε-
σα απ' τα θάμνα και τα παλιού-
ρια, με τις βελόνες και τ' αγκάθια,
βρήκα επιτέλους ένα φαρδύ και
καλογραμμένο στρατί, που ευ-
θείαζε καταπάνω στην περιωπή
του λόφου. Δεν ήθελα πάνω από
ένα 'κουσάλεπτο για να φτάσω και
να προσεγγίσω την κόρφωση του
λόφου με κείνο το μαγικό κι απί-

στυτα όμορφο καστράκι της αρχαϊκής ακρόπολης που έζωνε το βουνί απ' όλες τις μπάντες. Ήτανε λιγάκι γκρεμισμένο κι αφημένο στην τύχη του – μα ποιός να περάσει αποδώ, ποιός να πονέσει για το σώσιμό του...

Το φωτογράφισα παίρνοντάς το για τα καλά μαζί μου, ως εικόνα και διάσταση κι έφυγα πίσω, για το λιμανάκι της κυράς.

Σα γύρισα, με αποπήρε ο καππα-Γιώργης, επειδή είχα εξαφανιστεί, αλλά έμεινε άφωνος όταν του είπα πως το κάστρο δεν είναι δυό ώρες που ισχυρίζονταν αυτός, αλλά μισή ωρίτσα ανέβασμα, κι αυτή άνετη – κι όχι γεμάτη.

Ύστερα έπεσα, καθώς ήμουν μπαϊλντισμένοι, στα λαδένια νερά του όρμου, να κολυμπήσω. Είδα με τη μάσκα ένα βυθό μαλακό και φωτεινό, διάσπαρτο από όστρακα και μαύρες νεροφίδες και σπασμένα αγγεία, μικρούς κοχλίες και κοχυλάκια-γουρουνίτσες, μα ψάρια καθόλου. Έβγαλα μερικά στρειδιωμένα κεραμεικά αγγεία, από άγνωστα σκευάσματα, τα περιεργαστήκαμε, και τα εγκαταλείψαμε στην αμιμόδη παραλία του νησιού.

Στέγνωνα από την αμύρρα, όταν ο καππα-Γιώργης έβαλε τη μηχανή να δουλεύει κάνοντας σιγάλο αναχώρησης.

Δεν είχε κάτι άλλο να δούμε στο νησί κι αφού δε ζούσε η κυρά-Δέσποινα, η μάνα του νησιού, σαλπάρουμε για το Καστελόριζο.

Οι στρατιώτες σκυθρωποί, αμίλητοι και βαριεστημένοι έκαναν υποστολή της σημαίας, κουνώντας μας αδέξια τις παλάμες των χεριών τους, σα να μας έλεγαν «πού ήρθατε βρε κουζουλοί, εδώ στο χαμονήσι...»

Άλλαξαν πια οι καιροί. Σήμερα τα λεβεντόπαιδα που καλούνται να περάσουν λίγους μήνες στο στρατό, θεωρούν επιτυχία

Δεν ήθελα πάνω από ένα 'κοσάλεπτο για να φτάσω και να προσεγγίσω την κόρφωση του λόφου με κείνο το μαγικό κι απίστευτα όμορφο καστράκι της αρχαϊκής ακρόπολης που έζωνε το βουνί από όλες τις μπάντες. Ήτανε λιγάκι γκρεμισμένο κι αφημένο στην τύχη του – μα ποιός να περάσει αποδώ, ποιός να πονέσει για το σώσιμό του...

Το φωτογράφισα παίρνοντάς το για τα καλά μαζί μου, ως εικόνα και διάσταση κι έφυγα πίσω, για το λιμανάκι της κυράς.

να λουφάζουν σε καμιά γραφειακή μονάδα του ανθρωποβόρου κέντρου. Αν τυχόν και τους ξεποστείλουν κάπου σαν εδώ, στη Ρω, θα βλαστημήσουν την τύχη τη ρουφιάνα ή τον όποιο θείο, κουμπάρο ή πολιτικό που τους έταξε θέση στη μητρόπολη του στρατεύματος, αλλά τους ξέχασε στην πορεία, με την πατρίδα βολεμένη να τους πετάει εδώ στα βραχονήσια.

Εδώ, στη Ρω, δεν υπηρετεί παρά ο σπλίτης τάδε, ο λοχίας δείνα κι ο ανώνυμος έφεδρος αξιωματικός, από τα Πάνω Αλώνια της πέρα πατρίδας. Άντε πού και πού να περάσει, για έφοδο, και κανας λοχαγός θεομπαίχτης κι αγουροξυπημένος. Τί να φυλάξουν, βρε πατρίδα, ετούτα τα καλοπαιδιά, εδώ στη Ρω, μέσα στους κόλπους της Τουρκιάς, - της αστακιάδας;

Άσε, ρε πατρίδα, ξέρω τί θα μου πεις... Θα μου πεις, τάχα, πώς εκείνη η κυρούλα, η αρχόντισσα, η Δέσποινα η Αχλαδιώτη, από το Καστελόριζο, έμεινε από το '27, καθώς παντρέφτηκε, μέχρι το '44, που έχασε τον άντρα της, τον Κωσταντή κι από κει και πέρα ολομόναχη, μέχρι το '82, που έφυγε απ' τη ζωή, στον βράχο της γατζωμένη... Αλλά κι εγώ θα σε ρωπήσω, γιατί να κάνει καθημερινά την έπαρση και την υποστολή της σημαίας, θέλω να πω, μιας **Ιδέας** κι ενός **Συμβόλου Ζωής**, γιατί, γιατί, γιατί;;;

Μα εκείνη η κυρά, κυραπατρίδα, με το τσεμπέρι και την αξίνα, τους ρόζους και το αστείρευτο σθένος, το καλάμι και το καραβόπανο για σημαία, δεν είχε – κι ούτε ήθελε – μπάριμπα στην Κοροώνη, για να φύγει από την εξορία της Ζωής, μα είχε βαρίδια στην ψυχή κι αίμα ανθρώπινο, ξεστό, να κυλάει ζωντανό μες στις διαδρομές της σάρκας.

Φτιάχνοντας μοίρα από ασύλλι, κυρά-πατρίδααα!..

